

Bilimsel yayın kalitesi: Editör, yazar, hakem ve okurların katkıları

[Scientific publication quality: Contributions of editors, authors, reviewers and readers]

N. Leyla Açıan^{1,3},
A. Kevser Özden-Pişkin^{1,3},
Yahya Laleli^{2,4}

¹Yardımcı Editör, ²Baş Editör, Türk Biyokimya Dergisi/Turkish Journal of Biochemistry, Hirfanlı Sokak, No.9/3, Gaziosmanpaşa,

³Hacettepe Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Tıbbi Biyokimya Anabilim Dalı,

⁴Düzen Laboratuvarlar Grubu, Tunus Caddesi No: 95, 06680 Ankara

Yazışma Adresi
[Correspondence Address]

Dr. Yahya Laleli

Türk Biyokimya Dergisi/Turkish Journal of Biochemistry,
Hirfanlı Sokak, No.9/3, Gaziosmanpaşa
06700 Ankara
Tel. 0312 4470997
Faks. 0312 4470963
E-posta. ylaleli@duzen.com.tr

Kayıt tarihi: 1 Mart 2012

[Registered: 1 March 2012]

ÖZET

Türk Biyokimya Dergisi editörleri olarak dergide yayınlanmış olan bir makalenin “okunabilir” olduğunun güvencesinin uluslararası kabulünü sağlamak, araştırma ve yayın kültürüne destek olmak amacını taşımaktayız. Biyokimya ile ilişkili orijinal veya teyit edici, değer yaratabilecek, tekrarlanabilir veriye dayalı, etik kurallar çerçevesinde üretilmiş ve etkin sunulmuş, rahat anlaşılabilir, ticari yanlılık taşımayan çalışmalarını mümkün olduğu kadar süratli bir şekilde yayınlamaya çalışıyoruz. Dergimiz elektronik olarak yayınlanmaya başladığından beri yer aldığı uluslararası veri tabanı sayısı gitgide artmaktadır. Katma değer yaratan yayınlarla, ülkemizin ve çevremizin bilimsel yayın organı olmak hedefimizdir. 23. Ulusal Biyokimya Kongresi kapsamında düzenlenen “Bilimsel Yayın Kalitesi: Makale Yazımı, İstatistiksel Analiz, Hakemlik Süreci, Etik Boyut” isimli panelde birikmiş tecrübelerimize dayanarak sık rastladığımız hataları; hedefe daha erken, daha etkin ulaşabilmek için gereksinimleri; yazar, hakem ve okurlardan beklentilerimizi gündeme getirdik. Bu makale aynı bilgileri tüm okuyucularımızla paylaşmak amacıyla yazılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Turkish Journal of Biochemistry/Türk Biyokimya Dergisi, bilimsel yayın kalitesi, Yazarlara Bilgiler, Editörlerin rolü, Hakemlerin katkıları, Okurlardan beklentiler

ABSTRACT

As the editors of Turkish Journal of Biochemistry, we aim at assuring the international recognition of “readability” of a paper published in our journal and also supporting the research and publication culture. We try to publish the studies on biochemistry, which are original or supportive and which can add value as well as being reproducible, completed with strict adherence to ethical rules, comprehensible and efficiently written and having no commercial bias, as rapid as possible. Number of international databases indexing our journal is increasing more and more since it became an e-journal. Our goal is to become a valuable scientific publication source of our country and other countries by printing valuable articles. Based on our experience, we have presented the common mistakes, the requisites for reaching the target in a fast and efficient way, our expectations from the authors, referees and readers in a panel discussion titled “Scientific Publication Quality: Article writing, statistical analysis, evaluation process and ethical perspectives” in 23rd National Biochemistry Congress. This article is composed to share this information with all our readers.

Key Words: Turkish Journal of Biochemistry/Türk Biyokimya Dergisi, scientific publication quality, Information for Authors, Editors’ role, contributions of Reviewers, Readers’ feedback

Giriş

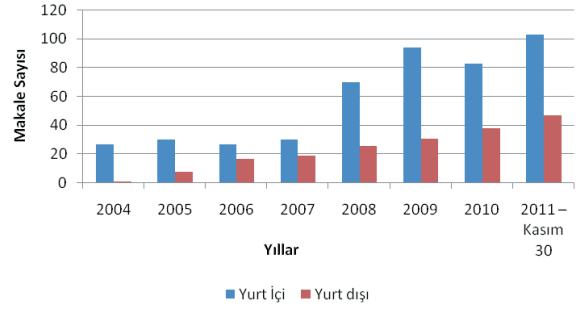
Türk Biyokimya Dergisi/*Turkish Journal of Biochemistry*'nin 30. yılını kutladığımız editöryel makalede derginin 1979 yılından itibaren **Chemical Abstracts**'ta, 1990'lı yıllardan itibaren **Ulrich's Periodicals Directory**'de, 2000 yılından itibaren **Türk Tıp Dizini**'nde ve 2006 yılından itibaren **Index Copernicus**'ta indekslendiğini yazmıştık [1]. O tarihten sonra derginin indekslendiği veri tabanlarına yenileri eklenmiştir. Aralık 2006'dan beri **Directory of Open Access Journals**'ta (2006 yılında başvurulmuştur), 2007 yılından itibaren **Science Citation Index Expanded** ve **Journal Citation Reports/Science Edition**'da (kendi davetleri üzerine), 2009 yılının başından itibaren **EMBASE** ve **SCOPUS**'da (Ekim 2008'de başvurulmuştur), 2 Nisan 2010 tarihinden itibaren **EBSCO**'da (kendi davetleri üzerine), 7 Ocak 2011 tarihinden itibaren **Türkiye Atıf Dizini**'nde indekslenmektedir. İndeksler 2010 yılı etki değerini 0,229 ve 2009-2011 yılları için h-ineksini 3 olarak göstermektedir.

Dergimizi daha etkin kullanılan, etki değeri yüksek bir dergi haline getirmek görevimizdir. Derneğimizin yayın organı olan bu derginin etki değerini yükseltmeye çalışırken, yazarların ve okurların beklentilerine cevap vermek de bir diğer görevimizdir. Bu isteklerin gerçekleşmesi ancak uluslararası kabul görmüş "tıp yayıncılığı etik kavramları" içinde yayıncılık yapmamızla mümkün olabilir. Editörler Kurulu ve hakemlerimiz olarak da bizler, bu kavramlar çerçevesinde gönüllü hizmet üretmeye çalışıyoruz. 23. Ulusal Biyokimya Kongresi kapsamında düzenlenen "Bilimsel Yayın Kalitesi: Makale Yazımı, İstatistiksel Analiz, Hakemlik Süreci, Etik Boyut" isimli panelde hedefe daha erken, daha etkin ulaşabilmek için gereksinimleri ve birikmiş tecrübelerimize dayanarak, sık rastladığımız hataları gündeme getirdik ve çözümlerini tartıştık.

Derginin genel politikası

Dergimizin genel politikası, etik kavramlar içinde yapılmış, "hedefli" yani çalışma hipotezi net olarak belirtilmiş, katma değer yaratacak özgün çalışmaları, şekilsel hatalar veya etkin olmayan sunumlar, hatta değerlendirmede uygun olmayan istatistiksel yaklaşımlar nedeniyle kabul etmemek yerine; yayın kurallarına uygun hale getirilmesi, anlaşılabilir olması ve net mesaj vermesi yönünden etkinleştirmeye çalışmaktır. Bu çerçevede pozitif yaklaşım nedeniyledir ki, yayınlanmak için gönderilen makale sayısında sürekli artış olmakta, artışın önemli bir kısmını yurt dışından gönderilen makaleler teşkil etmektedir (Şekil 1).

Şekil 1. Yıllara göre dergiye sunulan yayın sayısı.

Derginin tıp yayın dünyasında aranılabilirliğinin artarak sürdürülmesi, makalelerde yer alan yeniliklerin, proseslerdeki yaratıcılıkların, değerlendirmelerdeki inceliklerin etkin şekilde dile getirilmesine bağlıdır. Editör olarak etkin iyi raporlama yanında, derginin politikasının yazarların eğitimine ve davranışlarına da yön verdiğinin ve vereceğinin bilincinde olarak masa başı yayınlara, suüstimallere imkan vermemeye veya makalelerin ilave katma değer yaratmadan tekrar yayınlamasına aracı olmamaya da çalışıyoruz.

Makale inceleme süreci

Teknik inceleme ve sık rastlanan sorunlar

Makalelerin bilimsel kalitesi yanında, bilimsel normlara uygun ve kolaylıkla okunabilir bir şekilde sunulması derginin etki değerinin yükseltilmesinde çok yararlı olacaktır. Dergiye sunulan makaleler konu olarak dergi kapsamında ise, önce teknik editörlerce dergi yazım kurallarına uygunluğu incelenmektedir.

Farklı disiplinlerden 8 teknik editör yılda ortalama 9 makale değerlendirmektedirler. Teknik editörler, dergiye sunulan makalelerin yayın kurallarına uymasının sağlanması yanında kabul edilen makalelerin yayına hazırlanmasında da görev yapmaktadırlar. Ayrıca, Türkçe bilmeyen yazarların yazdıkları makalelerin gerekli kısımlarının çevirisi de teknik editörlerin görevidir. Yazı işleri ise bir kişi tarafından yürütülmektedir. Tamamen gönüllülük bazında yapılan bu zaman alıcı çalışmaları için kendilerine teşekkür ederiz.

Derginin zaman zaman güncellenen ayrıntılı yayın kuralları derginin web adresinde yer almaktadır [2,3]. Yayın kuralları hazırlanırken Uluslararası Tıp Dergileri Editörleri Kurulu'nun (ICMJE) "Biyomedikal Dergilere Gönderilen Makalelerde Bulunması Gerekli Standartlar – *Uniform Requirements for Manuscripts Submitted to Biomedical Journals*" esas alınmıştır [4]. Bu standartların Türkçe çevirisi Ulakbim tarafından sağlanmıştır [5]. Dergiye sunulan makalelerdeki yazarların her birinin makale ile ilgili üstlendikleri görevlerin belirli olmasında yarar vardır. ICMJE standartlarına göre yazar projesinin tasarlanması, bulgu oluşturulması ya da yorumu aşamalarından en az birine katılmış olmalıdır. Yazar-

lar ayrıca makale taslağının oluşturulması veya içeriğinin düzeltilmesi ve basılacak olan kopyanın onaylanması koşullarını da karşılamalıdır. Bu şartları sağlamayan diğer katılımcılar, “bilgi ve teşekkür” bölümünde yer almalıdır. Bazı dergiler her bir yazarın makalede aldığı görevin dökümünü istemektedirler ve bu eğilimin panel katılımcıları tarafından da benimsendiği ve tercih edildiği anlaşılmıştır.

Çeşitli dergi editörleri makalenin bulgular etrafında şekillendirilmesini tavsiye etmektedirler [6,7]. Makale yazımında anlaşılır bir dil kullanmak önemlidir. Dergimiz Türkçe ve İngilizce dillerinde yayınlandığı için İngilizce kısımların hazırlanmasında profesyonel yardım almak gerekebilir.

Gereğinden uzun giriş bölümü, amacın belirli olmaması ve gereğinden fazla kaynak kullanımı teknik editörlerimizin en çok düzeltilmesini istediği noktalar. Giriş bölümü ideal olarak iki paragraftan oluşmalıdır. Birinci paragraf hipotezin anlaşılması için gerekli ön bilgileri içerir. Bu kısımda derleme makale tarzında çok etraflı bilgi verilmesinden ve gereğinden fazla kaynağa atıfta bulunmaktan kaçınılmalıdır. İkinci paragraf ise çalışmanın amacını içermelidir. Prof. Dr. İnci Özer’in dergimizde yayınladığı bir makale bu bağlamda örnek teşkil edebilir [8].

Gereç ve yöntemler bölümünde, tekrarlanabilirlik açısından cihaz ve malzeme kalitesi belirtilmelidir. Doğru istatistiksel yöntemin seçilmesi de önem taşımaktadır. Birimlere ve sayısal değerlere özel dikkat harcamamız, eğitim programlarındaki yerini arttırmamız gerektiğini vurgulamak isteriz. Birimlerin uluslararası sistem (SI) cinsinden olmasına, anlamlı sayıların kullanılmasına, ondalıkların bilimsel notasyona uygunluğuna, hesaplama ve çevirmelerin doğru yapılmasına dikkat edilmelidir. Tekrarlanabilirlik açısından sonuçların birim hacim yerine mg protein veya g yaş doku cinsinden verilmesi önemlidir. Tartışma bulgularla orantılı boyutta olmalı, son paragrafta varılan sonuç ve çalışmanın önemi özetlenmelidir.

Dikkat ettiğimiz diğer bir konu da yazarların kendi fikir veya bulgularını değerlendirirken, çalışmanın gerekçelerini yazarken, kaçınılmaz olarak kullanacakları referansları, öngörülen düşünce ve kapsamının dışında kullanmalarının önlenmesi veya mevcut olmasına rağmen ilgili yayınların gündeme getirilmemiş olmasının engellenmesidir. Değerbilirlik gereği, konuyla ilgili birincil kaynaklara atıf yapılmasına özen gösterilmesi gerektiği de açıktır.

Son bir yıldır yayın kuralları arasına alınan “çıkartışması beyanı” da yazarlarımızın alışma aşamasında olduğu bir kavramdır. Bu kavram için çıkartışması, şeffaflık beyanı gibi isimler de önerilmektedir. Yazarlar doğru tavrın her zaman “çıkartışması yoktur” şeklinde beyan vermek olduğunu düşünmektedirler. Ancak, istihdam, danışmanlıklar, finansal hisse sahipliği, onursallık “*honoraria*”, her türlü destek ve burslar bu bölümde beyan edilmelidir.

Editör olarak üstlendiğimiz rol

Derginin bilimsel içeriğinden sorumlu olan editörler bilimsel kaliteyi, güvenilirliği ve etki değerini artırıp, dergiyi uluslararası boyuta taşıma görevini üstlenmiş kişilerdir. Derginin düzenli biçimde yayınlanmasını sağlarlar. Bu kapsamda inceledikleri her makalede, derginin konusu ile ilgili olmak, önemli bir soruya cevap vermek, özenle yapılmış olmak ve elde edilen sonuçların istatistiksel değerlendirmelerini bulundurmak gibi temel özellikleri ararlar.

Editörler olarak değerlendirme sürecinde makalenin yazarlarına önerilen bilimsel eleştirileri destekleyerek bilimsel araştırmanın iyileştirilmesine katkıda bulunmak ve ayrıca, potansiyel yazar ve okuyucuların bilimsel araştırma ve tıbbi yazım konularındaki seviyelerini arttırmaya yönelik de sorumluluk almaktayız.

Bu görevleri yürütürken daha birçok sorumluluk da taşımaktayız. Bunların en başında dergiyi oluşturan öğelere (okuyucular, yazarlar, hakemler, çalışmadaki insan denekler) saygı duymak gelir. Değerlendirme sürecinde saygıyı, şeffaflık ve gizlilik arasındaki ince çizgi belirler.

Dergi sahibi, yayın kurulu üyeleri, hakem sayıları, değerlendirme süreleri, kabul oranı gibi dergi ile ilgili konuların açıklanması şeffaflık için birinci derecede önem taşıyırken, yazarların araştırmaya, hakemlerin ise incelemeye verdikleri emeklerin göz önünde tutulması, gerekli durumlarda gizliliğin ve özellikle deneklerin gizliliklerinin korunması şarttır.

Dergi içeriğinin dürüstlüğünü ve bütünlüğünü sağlarken yanlılığı en aza indirmeyi de amaçlamaktayız. Bunun için, çıkar çatışmalarını yönetip, bilginin gizliliği sağlanırken derginin editöryel ve ticari fonksiyonlarını ayırmaya çalışmaktayız. Derginin kalitesini arttırmak amacıyla redaksiyon, eş-değerlendirme, araştırma etiği, araştırma metodları, araştırmayı destekleyen rasyonel ve kanıta dayalı araştırma konularındaki “en iyi” uygulamaları benimserken, derginin performansını izlemek için uygun programları kullanıp, derginin etkinliğini belirlemek için de bağımsız kişiler/kurumlardan hizmet alıyoruz.

Yukarıda belirtilen prensipleri uygulayabilmek için yazarların ve hakemlerin desteğine gereksinim duymaktayız.

Yazarlardan beklentiler

Dergimize gönderilecek yayınların mutlaka araştırma makalesi olması gerekmez. Yeni bir yöntem, farklı bir değerlendirme, katma değer yaratacak, yön gösterecek bir vaka sunumu, güvenli bir birikim olabilir. Hangi formatlarda yazı gönderilebileceği web sitemizden bulunabilir [2,3].

Editörler, “dürüst gözlemler” üzerine yayın yapıldığını varsayarlar. Eğer yayınlanmış bir makalede, yazar (lar) bir hata olduğunu fark ederse, bu hata “düzeltme” olarak yayınlanmalıdır.

“Sahte” çalışmalar, çalışmanın yapıldığı kurumun sorumluluğu olarak kabul edilir. Makale konusu olan ça-

İşma planlanış, yapılış ve sonuçların sunumu itibariyle, “makale yazım ve deney etiği” kapsamına uymalıdır [4, 9].

Tüm yazarların telif hakkını devretmesi, eş zamanlı olarak farklı dergilere başvuru yapılmaması, daha önce yayınlanmış ya da yayınlanmak üzere başvurulmuş verilerin tekrar yayınlanmak üzere gönderilmemesi, aynı çalışmanın/verilerin farklı yazarlar tarafından yayınlanmaması, klinik çalışmaların uluslararası kabul gören veri tabanlarında kayıtlı olması (örn. <http://clinicaltrials.gov/>) önemli beklentilerimiz arasındadır.

Yazarların eserlerine yöneltilen eleştiri ve önerileri kişisel olarak algılamamaları ve hakemlerin tüm soru ve önerilerine uygun değişiklik ve cevapları sağlamları eserin yayınlanmasını hızlandırmakta ve değerini arttırmaktadır.

Hakemlerden beklentiler

Makalelerin değerlendirilmesi bağımsız ve farklı yönlerden bakabilecek en az iki, çoğunlukla üç hakem tarafından yapılmaktadır. Bu şekilde hakemlerimizin olabilecek farklı, hatta yanlış denebilecek değerlendirmeleri önlenmeye çalışılmaktadır. Hakemlerimizin görüşleri arasında uzlaşma olmadığı durumlarda makale tekrar değerlendirmeye tabii tutulmakta, gerekli görülen durumlarda editör görüşü de ilave edilmektedir.

Hakemlerimizin öne sürdükleri kavramların, görüşlerin yazarlar tarafından ne şekilde değerlendirildiği, üzerinde önemle durduğumuz bir konudur. Hakemlerin eleştirilerini yazarın yüzüne söyleyebileceği bir ifadeyle ve bilimsel kanıtlara dayanarak yapmaları en önemli beklentidir.

Hakem raporu, aşağıdaki soruları cevaplamalıdır:

Makalenin ana hipotezi nedir?

Hipotez mevcut literatür bilgisi ile bağdaşmakta mıdır?

Çalışmada yapılan deneyler hipotezi desteklemekte midir?

Kimler bu makaleden faydalanabilir? Niçin?

Mevcut araştırmayı hangi yönde geliştirmek faydalı olacaktır?

Mümkünse, hakem raporunda aşağıdaki sorulara da cevap verilmelidir:

Makale, konunun uzmanı olmayanlar tarafından anlaşılabilir şekilde açık yazılmış mıdır? Hayır ise, nasıl iyileştirilebilir?

Yazarlar hipotezleri için abartıya kaçmadan yeterli kanıt sunmuşlar mıdır?

Yazarlar mevcut literatürü adil bir biçimde (pozitif kadar negatif veri) kullanmışlar mıdır?

Makalede metodlar deneylerin tekrarlanabileceği düzeyde detaylı verilmiş midir?

Hakemlerden diğer beklentilerimiz ise değerlendirmenin gizlilik çerçevesinde ve zamanında yapılması, makalede çıkar ilişkisi varsa bildirilmesi olarak sayılabilir. Hakemlerimiz, 8 disipline ayrılmış (klinik biyokimya, temel biyokimya, moleküler biyoloji, biyoteknoloji, biyomühendislik, biyoinformatik, genetik, biyoistatistik) olup bugüne kadar yılda en az beş makale değerlendirmiş hakem sayısı seksen (bilimsel danışma kurulu üye-

leri dahil), en az bir kez makale değerlendiren hakem sayısı ise üç yüz on beştir.

Derginin gelişiminde çok önemli rol oynayan hakemlerimize teşekkür ederiz. Hakemlik yapmak isteyen meslektaşlarımızdan ilgilendikleri konuları ve bu konu ile ilgili yayınlarını içeren özgeçmişlerini bizimle paylaşmalarını rica ederiz.

Okurlardan beklentiler

Okurların dergi ile iletişim içinde olması, yayınlanmış yazılar hakkında görüş bildirmesi ve hatta bu işi görev olarak düşünmeleri beklentilerimiz arasındadır. Bu görüşlere, yazarların cevapları ile beraber bir sonraki sayıda yer verilecektir. Hakemlik yapmak isteyen okurların dergi web sayfasındaki hakemlik başvuru formlarını doldurarak göndermelerini bekliyoruz. Her elektronik sayımızın internet bağlantısı dernek üyelerine ulaştırılmaktadır. Üye olup da kendisine duyuru ulaşmayanların yazı işleri ile temasa geçmesini rica ederiz. Dergimizin kullanımı ve etkinliğini arttırmakla ilgili diğer önerilerinizi de bekleriz.

Sonuç

Dergilerin okur, yazar, hakem ve editörleri birbirinden kesin sınırlarla ayrılmış kümeler değildir. Bir makalenin yazarı, bir başka makalenin hakemi ve bütün makalelerin okuru olabilir. Dergimizin kalitesinin yükseltilmesi hepimizin ortak katkısı ile gerçekleşebilir.

Son olarak Türk Biyokimya Derneği Yönetim Kurulu'na teşekkür ediyoruz. Kullanmamıza sunacakları yazılım sistemiyle yakında sizler makalelerinizi derginin yazım kurallarına uygun olarak “on-line” girebilecek, aynı formatta hakemlerimiz irdeleyecek, onların görüşlerini siz yazarlar makaleniz üzerinde göreceksiniz ve gereken düzeltmeyi veya karşı değerlendirmenizi yazabileceksiniz. Bu sayede sekreteryaya işlemleri ile yazışmalardan kaynaklanan gecikmelerin önü alınmış, yayına hazır hale gelen makalenize “on-line” onay vermiş olacaksınız.

Kaynaklar

- [1] Açıan NL, Pişkin AK, Çokuğraş AN, Laleli Y. (2006) 30 Yıllık Değerlendirilmesi [Evaluation of the Thirty Years] Turk J Biochem 31 (2): 48-50
- [2] www.turkjbiochem.com/tur/pages/yazara.html
- [3] www.turkjbiochem.com/eng/pages/toaut.html
- [4] www.icmje.org
- [5] www.ulakbim.gov.tr/cabim/vt/uv/tip/icmje_08.pdf
- [6] Boyd JC, Rifai N, Annesley TM (2009) Preparation of Manuscripts for Publication: Improving your chances for success, Clin Chem 55 (7): 1259 – 1264.
- [7] Grant B (2009) Right your writing: How to sharpen your writing and make your manuscripts more engaging. The Scientist, 23:65.
- [8] Ozer I (2005) Reactivity of Meldola Blue Towards Sulfhydryl Groups: Analytical and Biomedical Aspects Turk J Biochem 30 (3): 220 – 224.
- [9] www.ieg.gov.tr/Default.aspx?sayfa=klinik_mevzuat&lang=tr-TR&thelawtype=6&thelawId=330